

Välkommen till Backstugan Kulla i Upphärad

Byggnadsminne 2010
och mottagare av
SHF:s Byggnadsvårds pris 2012

Teckningen av en backstuga från Norra Västergötland gjord av von Dardel ger en ganska god bild av hur Kulla kan ha sett ut 1860 förutom att stockarna var spånklädda och att det troligtvis inte fanns några större djur på gården, inga spår efter en ladugård har i alla fall påträffats. Kulla har än idag varken el, vatten eller avlopp.

Långt inne i skogen, men ändå bara 25 meter från Upphärad's motionsslinga ligger backstugan Kulla.

Huset byggdes troligtvis av de första backstugusittarna Andreas Swensson och Ingebor Larsdotter. Andreas var född 1802 i Rommele och Ingebor 1809 i Upphärad. De flyttar de in 1860 med sonen Johan född 1854. Två år senare kommer barnbarnet Anna-Britta och blir kvar i 13 år. Andreas och Ingebor har svårt att klara livhanken, nog gör Andreas ett dagsverke ibland för en 25-öring, men arbetsdagarna är långa och orken tryter. Familjen uppbär understöd i form av en tunna råg och några riksdaler/år. Ingebor har en kålgård och odlar potatis. Hon har säkert en egen linodling och går också runt på bygden och hjälper till med lin-beredningen. Boupp-teckningen efter Ingebor 1875 visar att paret faktiskt ägde Kulla. Stugan står upptagen som: ”ett manhus á 40 kronor”. Men boupp-teckningen berättar också om den stora skulden på 297 kronor som man var skyldig socknen. Efter Ingebors död blir Andreas orkeslös och utackorderas till en familj och avlider två år senare.

Därefter kommer backstugusittarnas dotter Sofia med sonen Fredrik. På Kulla bor också änkan Anna Bengtsdotter. När Sofia och Fredrik flyttar 1886 bor Anna kvar och avlider i huset 1905.

Året därpå kommer familjen Lars Andreasson med sina fem barn. Det är under denna tid som Kulla förändras utseendemässigt; panel och lister sätts på och bod och farstu byggs till. Familjens äldste son Oskar Albin Larsson friköper huset 1913 för 225 kronor och Kulla byter namn till Oskarsberg.

Under 20-talet bor mejeristen Anders Andersson med sin hustru Olga och sonen Evert i stugan som de hyr av Albin. Olga är konstnärligt lagd, skriver dikter och har berättat mycket om sitt liv och tiden på Kulla som hon sett den bästa i sitt liv. Hon kom alltid att längta tillbaka. Olga har också sytt flaggan som vajar på flaggstången.

Under 30-talet har en familj från Göteborg huset som sommarställe, även denna familj hyr av Albin. Vi tror att det är familjen från Göteborg som planterar rhododendronbusken. På somrarna leker Göteborgsfamiljens dotter med Albins och Hannas fosterdotter Karla. Karla tycker så mycket om sin kamrat att hon senare i livet

namnger sin dotter efter kamraten Berit. Vad personerna i denna familj hette har vi inte kunnat finna ut eftersom de inte var mantals-skrivna i Upphärad.

1941, mitt under brinnande kriget köper Edvin Olofsson, en pensionerad snickare och kyrkvaktmästare tillika änklings från Ucklum, Oskarsberg av Albin för 900: -. Edvin är 71 år gammal när han flyttar in och han ska komma att bo i stugan i 20 års tid. Han odlar mycket potatis och förvarar den i källaren. Två dagar före julafton 1961 kommer skolpojken Lars med varor från Larssons affär. Han knackar på dörren men får bara ett stönande till svar. Då blir han rädd och springer hem för att hämta pappa. När Lars återvänder med pappa och länsman finner de Edvin död, han ligger i en soffa i köket med en yxa under, för säkerhets skull ifall någon skulle komma på idén att försöka ta sig in i huset.

Efter Edvins död ägs huset av dödsboet men 1971 köps det av Edvins son Sven. 1985 säljs huset till Gunnar Andersson, den siste ägaren.

1996 skall Gunnar opereras för en enkel hjärtåkomma. Tyvärr blir han efter ingreppet förlamad och blind och kom att tillbringa resten av sitt liv på Nordängen i Sjuntorp. Under dessa sju år fram till hans död vandaliseras huset svårt. Vatten rinner in genom skorsten och ner under spisen. Dörren och fönster slås sönder och det mest av hans tillhörigheter försvinner.

Dödsboet efter Gunnar gör allt de kan för att på något sätt bli av med huset, men ingen vill köpa det. I sin desperation ber man brandkåren om hjälp med att bränna ner huset, men brandkåren säger nej. Idag är Kulla det enda hus som finns kvar av de fyra som en gång funnits runt motionsslingan. Två av husen är uppbrända och det tredje rivet.

Kulla är den enda backstugan i Västra Götalands län som är byggnadsminne och en av fem i hela landet.

Vill du veta mer om backstugusittarna på Kulla är du varmt välkommen till en av våra visningar, se årets program.

Föreningen Backstugans Vänner

I juni 2005 bildades föreningen Backstugans Vänner och i augusti samma år skänker dödsbodelägarna huset till föreningen. Kulla är ett omtyckt utflyktsmål under säsongen som vara mellan april och oktober. Varje säsong har vi visningar med berättelser om backstugusittarna på Kulla, öppet hus-dagar, arbetsdagar, olika program, vandringar, trädgårdsdag, studiecirkel och andra aktiviteter.

Vi har bytt skorsten, ler klinat väggar och tapetserat. De murkna brädorna på huset och vedboden är utbytta. Ett nytt dass har vi byggt, det gamla föll ihop redan 2005. Källaren är renoverad, det mesta hade myrorna ätit upp. Vi har även isolerat källaren, målat husen, bytt fönster och gjort en ny dörr. Spisen är utbytt eftersom den gamla var spräckt. Både spis och rörspis fungerar och vi har bakat i den vedeldade bakugnen. Vi har också anlagt en terrassodling med gamla torpväxter och vi odlar många olika sorters potatis.

Hösten 2014 inleddes också ett samarbete med skolan i Upphärad, där varje klass får besöka Kulla och historiska miljöer i Upphärad. De lägre klasserna odlar potatis.

Vi odlar ett 40-tal äldre sorter som sponsras av ”potatiskungen” Torvald Fälth i Småland som själv odlar ca 400 sorter. Vi har även startat ett projektet ”Kullas knölar”, vilket innebär att du kan adoptera några sorter potatis och odla själv.

Förutom aktiviteter på Kulla sköter vi också Rosekulla, tomten vid grillplatsen. Dessutom har vi sedan föreningens start försökt få kyrkan att sköta den gamla kyrkplatsen Höljebacka där två medeltida kyrkor funnits, den äldsta byggd på 1100-talet. Kyrkan fick platsen i gåva 1934 och har nu sedan ett par år tillbaka avsatt pengar till gräsröjning på platsen, men det räcker inte. Grunderna måste också rensas därför avsätter vi två arbetsdagar på Höljebacka varje år, vår och höst.

Kontakta oss gärna om du har frågor eller vill hjälpa till.

www.backstugansvanner.se